

თეიმურაზ ფანჯიკიძე

გურამ ქერაშვილი, ხევი და მოხვევები, თბ., 2012

საქართველო, უპირველეს ყოვლისა, მდიდარია თავისი შემადგენელი ულამაზესი კუთხეებით, რომლებიც პოლიტიკურ ერთიანობასთან ერთად ქმნიან იმ დიდ სულიერებას და კულტურულ მრავალფეროვნებას, რითაც ყოველთვის გამოირჩეოდა ჩვენი ქვეყანა.

მართლაცდა, მსოფლიოში, ალბათ, ძნელად მოიძებნება ისეთი ქვეყანა, სადაც ესოდენ პატარა ტერიტორიაზე არსებობდეს ამდენი განსხვავებული ხასიათი, ტემპერამენტი, ტრადიცია, წესი და ადათი, ცეკვა და სიმღერა, სტუმარ-მასპინძლობა, ლხინი და გლოვა, სულიერების სხვა გამოვლინებები და მათგან მომდინარე ცხოვრების წესი.

ეს განსხვავებულობა და ნაირფერობა, ერთი მხრივ, ჭეშმარიტად დიდი სიმდიდრეა, დიდი პოტენციალია ეროვნული ინდივიდუალობისათვის, ორიგინალური შემოქმედებისათვის, საკუთარი მეობის გამოხატვისა და დამკვიდრებისათვის, თუმცა, მეორე მხრივ, იგი ძალზე ართულებს ამ კუთხეთა ერთმანეთთან შეკავშირებას, ორგანიზაციულ ერთობას და, განსაკუთრებით კი, მართვას.

წარსულიდან კარგად გვახსოვს, რომ საქართველოს თითოეულ კუთხეს ოდითგანვე თავისი სპეციფიკა ჰქონდა და თავისებური ელფერი დაჰკრავდა, გამომდინარე მათი ფიზიკური არსებობის პირობებიდან, გეოგრაფიული მდებარეობიდან, გარემოცვიდან, მტრულად თუ მოყვრულად განწყობილი მეზობლებიდან, მათ წინაშე მდგარი თავის გადარჩენის და დამკვიდრების ამოცანიდან.

საქართველოს თითოეულ კუთხეს ადრეული ხანიდან დაწყებული თავისი წვლილი შეჰქონდა ქვეყნის ერთიანი სხეულის არსებობასა და განმტკიცებაში, შემუშავებული ჰქონდა ცენტრალურ ხელისუფლებასა თუ სხვა კუთხეებთან ურთიერთობის და თანაცხოვრების საკუთარი გამოცდილება. საჭიროების დროს თითოეული მათგანი თავის თავზე იღებდა გარკვეულ

პასუხისმგებლობას, იგერიებდა მტრისგან მიყენებულ დარტყმას და ღირსეულად პასუხობდა გარედან მოსულ ყოველგვარ საფრთხეს.

ხევი და მასში მცხოვრები მოხვევები ერთ-ერთი მარგალიტია კუთხეთა იმ თანაურსკვლავედში, რომლისგანაც შედგება მთლიანად საქართველო. იგი გამოირჩეოდა იმ ისტორიული მისიით, რაც მას მდებარეობის გამო ხვდა წილად ერთიანი საქართველოს სხეულში და საკმაოდ საინტერესო წარსულითაც.

ცხადია, ვერ ვიტყვით, რომ საქართველოს კუთხეები, მათ შორის ხევი, საერთოდ არ იყოს შესწავლილი ისტორიული, გეოგრაფიული, ეთნოგრაფიული, ეკონომიკური თუ სხვა მიმართებით, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, თითოეული ახალი წიგნის გამოჩენა ამ თემაზე განსხვავებული იერსახით წარმოაჩენს ცალკეული რეგიონის ისტორიას, ყოფას, წარსულსა თუ თანამედროვეობას.

წინამდებარე წიგნი, რომლის განხილვასაც მკითხველს ვთავაზობთ, ძალზე საინტერესო და გამორჩეული ნაშრომია. მისი ავტორი წარმოშობით მოხვეე — ბატონი გურამ ქერაშვილი, თავისი პროფესიით არც ისტორიკოსია და არც ეთნოგრაფი, იგი უბრალოდ, თავის კუთხეზე და საკუთარ ძირებზე შეყვარებული ადამიანია, სპეციალობით კი შესანიშნავი ექიმი-ქირურგი, რომელსაც ცხოვრების დიდი გზა აქვს გავლილი და საკმაოდ მდიდარი ბიოგრაფიაც გააჩნია:

დაბადებულია 1940 წელს, დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტი. არის მედიცინის დოქტორი, ოცამდე სამეცნიერო შრომის ავტორი; წლების მანძილზე მუშაობდა ხელმძღვანელ თანამდებობებზე: იყო ბარისახოს საუბნო საავადმყოფოს, ქ.თბილისის საქარხნო რაიონის სამგორის საავადმყოფო-პოლიკლინიკური გაერთიანების, ბავშვთა მეოთხე კლინიკური საავადმყოფოს, რესპუბლიკის ცენტრალური კლინიკური საავადმყოფოს და რესპუბლიკური კლინიკური ინფექციური საავადმყოფოს მთავარი ექიმი; საქართველოს ჯანდაცვის მინისტრის მოადგილე; წლების განმავლობაში მუშაობდა საქართველოს სახელმწიფო ქონების მართვისა და ეკონომიკური განვითარების სამინისტროებში — ხელმძღვანელობდა სამედიცინო დაწესებულებების მართვას.

მიუხედავად იმისა, რომ მოხვეეა, ბატონ გურამს ხევში მუდმივად არასოდეს უცხოვრია. დაიბადა ღუშეთში და შემდგომ, ძირითადად თბილისში ცხოვრობდა. ცხადია, დროდადრო, უმეტესად ზაფხულობით ჩადიოდა ყაზბეგში და სოფელ ახალციხეში, საიდანაც მისი წინაპრები იყვნენ წარმოშობით.

თავისი წიგნის ჩაფიქრების ისტორიას იგი ასე გადმოგვცემს: ერთ ზაფხულს შვილიშვილები, სალომე და გუგა წაუყვანია ხევის გასაცნობად, რათა მათ უკეთ სცოდნოდათ, საიდან იყვნენ წარმოშობით, სად იყო მათი ძირები, ვისი „გორისანი“ იყვნენ. ბავშვებს მისთვის ბევრი ისეთი კითხვა

დაუსვამთ, რომლებზეც შეცბუნებულ პაპას ვერ უპასუხია და უხერხულ მდგომარეობაშიც ჩავარდნილა. ამ ფაქტის შემდეგ, იგი მთელი სერიოზულობით ჩაჯდომია მშობლიური კუთხისა და საკუთარი გვარის წარმომავლობის შესწავლას, რასაც რამდენიმე წელი მოანდომა. წინამდებარე წიგნის ავტორის სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ მან კეთილსინდისიერად შეისწავლა ამ თემასთან დაკავშირებული პირველწყაროები, დაამუშავა უკვე გამოქვეყნებული სამეცნიერო თუ მხატვრული ლიტერატურა, გაეცნო ეთნოგრაფიულ მასალებს, საფუძვლიანად იმუშავა საარქივო დოკუმენტებზე და მხოლოდ ამის შემდეგ შეუდგა წიგნის წერას.

ისტორიული და ხალხური გადმოცემებით მოპოვებული ამბების თხრობისას ბატონ გურამს თავისი მიდგომა და ხედვა აქვს. ხვეის ისტორიას იგი მართებულად იკვლევს მთლიანი საქართველოს და მისი პრობლემების ფონზე, თუმცა, ცალკე გამოყოფს და კარგად აჩვენებს იმ როლსა და ფუნქციას, რასაც ეს რეგიონი ასრულებდა და ასრულებს ერთიანი საქართველოს ისტორიაში.

საარქივო და სამეცნიერო ლიტერატურასთან ერთად ავტორი ხშირად იყენებს მხატვრულ და ისტორიულ-პოპულარულ წიგნებს. მის შრომაში განსაკუთრებით უხვად არის მოტანილი ფრაგმენტები ისტორიკოსისა და მწერლის ლევან სანიკიძის „უქარქაშო ხმლებიდან“. როგორც ჩანს, გურამ ქერაშვილის განწყობა და პათოსი ზუსტად ემთხვევა „უქარქაშო ხმლები“ ავტორის შეფასებებსა და სულისკვეთებას. ლევან სანიკიძის მსგავსად ისიც უზომოდ ხარობს იმ წარმატებებით, რომელთათვისაც ქართველებს ოდესმე მიუღწევიათ, წუხს განცდილ მარცხზე და წარუმატებლობაზე.

პირველწყაროებზე, საარქივო მასალებზე, სამეცნიერო და მხატვრულ ლიტერატურაზე დაყრდნობით, თუ საკუთარი დაკვირვებების გადმოცემით ავტორი უამრავ საინტერესო ინფორმაციას აწვდის მკითხველს: მიმოიხილავს ხვეის გეოგრაფიულ მდებარეობას, საზღვრებს, ტოპონიმებს, გადმოცემებსა და ისტორიას, თქმულებებს; მშვენივრად აღწერს მოხეურ თემს, თემურ ცხოვრებას და მის მართვას; მოხვეთა რელიგიურ რწმენებს და წარმოდგენებს, გაქრისტიანებას და მათ წარმართობანარევე ქრისტიანობას. სწორად ხსნის ხვეის დამოკიდებულებას ცენტრალურ ხელისუფლებასთან და ცალკეულ აღზევებულ ფეოდალებთან, რომლებიც მათ დაემყვებნენ ცდილობდნენ. ვრცელი საუბარი აქვს მოხვეთა მონაწილეობაზე ზოგადქართულ მოვლენებში: ომებში, აჯანყებებში. ამ პროცესების გადმოცემის დროს კარგად იყენებს ფოლკლორს.

ავტორი დიდ ადგილს უთმობს რუსეთთან ურთიერთობას და მის გავლენას მოხვეთა ცხოვრებაზე. განსაკუთრებით გამოყოფს საქართველოს სამხედრო გზის მნიშვნელობას, რომელიც დიდ გავლენას ახდენდა და ახდენს მთელი საქართველოს მდგომარეობაზე. მოგვითხრობს ამ გზას-

თან დაკავშირებულ ამბებს, აღწერს დასახლებებს, ისტორიულ სოფლებს, ხეობებს, ეკლესიებს, ციხე-სიმაგრეებს და ადრინდელ სალოცავებს.

წიგნის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეთმობა ხევის ცხოვრების წესს, ტრადიციებს და ადათ-ჩვეულებებს. ავტორი საუბრობს მოხვევთა ურთიერთობაზე სხვა ეროვნების ხალხებთან, კერძოდ ოსებთან და ქისტებთან, მათთან დაკავშირებულ მმადნაფიცობასა და „ყონალობაზე“; მოხეურ „გორსა“ და „საგორეულოზე“, სახელის მოხვეჭის ტრადიციებზე, უფროს-უმცროსობაზე, ქალის კულტზე, ამანათობაზე, მესისხლეობაზე, „სამანსაყუდზე“, დარისხება-დაწვევლის და თემიდან მოკვეთის ტრადიციებზე.

ბატონ გურამს მეტად საინტერესო მასალები აქვს მოპოვებული მოხეურ გვარებზე. იგი დაწვრილებით მიმოიხილავს მათი წარმოშობის ისტორიას, განსახლებას, ურთიერთკავშირებს და თემთან დამოკიდებულებას. დიდი სიძაბით და პატივისცემით მოიხსენიებს ხევის სახელოვან შვილებს. ყურადღებას იმსახურებს გვართა კარგად შედგენილი გენეალოგიები.

წიგნის უდავოდ საინტერესო ნაწილია ხევის დემოგრაფიის აღწერა და ის სქემები, რომლებიც ავტორს ამ მიზნით აქვს გაკეთებული. გურამ ქერაშვილი ყურადღებას ამახვილებს საგანგაშო დემოგრაფიულ ცვლილებებზე, მის ტენდენციებზე და საინტერესო მოსაზრებებს გამოთქვამს; დიდი გულისტკივილით, შეშფოთებით საუბრობს ხევის დღევანდელ პრობლემებზე, დაცარიელებულ სოფლებზე, შემცირებულ მოსახლეობაზე, გაუსაძლის სოციალურ ყოფაზე, შობადობის შემცირებაზე, დაკარგულ მიწებზე, მოდარაჯებულ მენობლებზე, რომლებიც ჩვენი ტერიტორიების მითვისებას ლამობენ და ა. შ.

სხვა ღირსებებთან ერთად წინამდებარე ნაშრომი არის წიგნი-მოწოდება — ვუშველოთ ხეეს! ვუშველოთ საქართველოს მთას და სრულიად საქართველოს. განგაშის ამ სიტყვებით ამთავრებს გურამ ქერაშვილი თავის სათქმელს და ნაშრომს, რომელიც, ჩემი აზრით, ერთ-ერთი საუკეთესოა ბოლო დროს აღნიშნულ თემაზე გამოქვეყნებულ შრომათა შორის — თავისი მრავალფეროვნებით, საკითხთა სიუხვით, სიღრმით და პატრიოტული სულისკვეთებით.

წიგნი კარგი ქართულით არის დაწერილი, იოლად იკითხება და უთუოდ მიიქცევს მკითხველის ყურადღებას თავისი შინაარსით, წყობით, აქტუალური თემებით. იგი დააინტერესებს ყველას: დიდსა თუ პატარას, სპეციალისტს თუ უბრალო მკითხველს, რადგან მას შეეაზხართ საქართველოს მთიანეთის ცხოვრების მეტად მიმზიდველ სამყაროში.

აუცილებლად წაიკითხეთ ეს მშვენიერი წიგნი და სხვასაც წააკითხეთ!